

Vriendenbulletin

STICHTING VRIENDEN VAN DE STAD GRONINGEN

COLOFON INHOUDSOPGAVE

Colofon

Redactie:

Drs. P. J. E. Bootsma
Dr. T. van der Meulen
Ir. T. H. J. Sleyfer
Drs. M. J. A. Vooijs

Lay-out

C. Weis, Groningen

Druk:

Drukkerij C. Weis

Redactieadres:

Crouwelstraat 52,
9731 ME Groningen.
050-5424848
maria@hintzbergen.nl

Afbeelding omslag:

Ebbingekwartier,
foto: Tom van der Meulen

Kopijdatum

nummer 81:
1 juni 2015

Kopij aanleveren in Word,
foto's:
JPEG, Tiff of EPS

Inhoudsopgave:

Tom van der Meulen <i>Van de voorzitter</i>	1
Tom van der Meulen <i>Mark Sekuur: tijdelijkheid als optie</i>	2
<i>Mededeling</i> <i>Correcties Vriendenbulletin december 2014</i> <i>Mailadres doorgeven</i>	3
Thomas Sleyfer <i>Stationsplein noordzijde, nieuwe kansen</i>	4
Tineke Vooijs <i>Boekbespreking 'G. Nijhuis, architect'</i>	6
Pieter Bootsma <i>Welstandskader binnenstad</i>	7
Pieter Bootsma en Tineke Vooijs <i>Werken aan een nieuwe woonvisie</i>	9
Tom van der Meulen <i>Bliksemenquête Winterwelvaart 2014</i>	10
Tom van der Meulen <i>De Osloweg in Groningen</i>	12
Recensie 'Hervonden Stad 2014'	14
Bouwen aan de achterkant van Haddingestraat 17	15
Activiteiten	16
Groningana	17

G r o e n i n g a

VAN DE VOORZITTER

2014 was voor de Vrienden van de stad Groningen een mooi jaar. Naast de 'normale' activiteiten als excursies en lezingen was er de lustrumviering. Het jaar werd afgesloten met een deelname aan de Winterwelvaart aan de A in december. Het was voor de eerste keer dat de Vrienden hier een stand hadden. Wat frisser dan de stand in de Martinikerk bij de Open Monumentendag, maar wel een actie waarop we met tevredenheid terugzien. Er zijn enkele tientallen lustrumboeken (Plekgebonden bouwen) verkocht, er heeft zich een aantal nieuwe donateurs gemeld. Daarnaast hebben we een bliksemenquête over de waardering van de stad Groningen gehouden die in de pers nog enige aandacht heeft gekregen. Een verslag ervan vindt u in deze aflevering. Recente ontwikkelingen hebben duidelijk gemaakt hoe actueel het lustrumthema 'de toekomst van de binnenstad' is geweest. V&D ver-

keert in zwaar weer, sommigen houden de huurprijzen in binnensteden voor te hoog, anderen wijzen erop dat de formule waarmee dit warenhuis opereert zijn tijd heeft gehad. Hoe dan ook is nu

Andere ontwikkelingen in Groningen die onze aandacht vragen zijn de reconstructie van het stationsgebied en de aardbevingen.

het besef wel aan het doordringen dat binnensteden voor een verandering staan. Er zal een nieuwe 'planningsdiscours' moeten worden ontwikkeld in het omgaan met binnensteden. Hoe zal lokaal beleid zich gaan verhouden met meer of minder autonome maatschappelijke ontwikkelingen? Zal een metafoor als 'huiskamer van de stad' duurzaam blijken? Marente de Moor schreef onlangs in de NRC een interessant stuk over de verpretting van Maastricht, met name door toeristen en het organiseren van allerlei evenementen. Dat kan een antwoord zijn op de afnemende attractiviteit van de binnenstad. Maar is het de toekomst? Een zaak die ook in Groningen actueel is.

Andere ontwikkelingen in Groningen die onze aandacht vragen zijn de reconstructie van het stationsgebied en de aardbevingen. Ze komen als het ware bij elkaar op het stadsbalkon, een golvend plateau dat een metafoor zou kunnen zijn voor bewegend Groningen. Verder zullen ook dit jaar de fietsen, een ander fenomeen dat met het stadsbalkon is geassocieerd, aandacht vragen. Dus wat er van het stadsbalkon

ook voor lelijks is te zeggen – en ik zwijg nog maar over de onhandige fietsenstandaarden – het is een dankbare kapstok. Voor 2015 willen we werken aan de externe communicatie. Via email willen we de donateurs op de hoogte houden van onze activiteiten/correspondenties. Natuurlijk, de activiteiten worden nog steeds aangekondigd in het Bulletin. Er kunnen zich echter ook zaken voordoen die niet ruim te voorzien waren. Dan is email het middel om mensen te bereiken. Wenst u dat niet, dan kunt u zich voor deze faciliteit natuurlijk ook afmelden! Heeft u daarentegen

uw mailadres nog niet bij ons bekend gemaakt en wenst u op de hoogte te worden gehouden van (al) onze activiteiten, geeft u ons dan uw mailadres.

Tot slot wil ik Thomas Sleyfer bedanken voor zijn betrokkenheid bij onze stichting. Hij was bestuurslid sinds 1993 en vanaf 24 april 2008 hanteerde hij de voorzittershamer als opvolger van Paul Nieuwenhuis. Dat deed hij tot 1 januari jongstleden; tot medio 2015 zal hij nog 'gewoon' bestuurslid zijn. Hij is afgestudeerd als (Delfts) stedenbouwkundig ingenieur. Zowel bij de provincie Groningen als bij het rijk heeft hij zijn sporen nagelaten. Zijn ambtelijke carrière besloot hij als coördinator bij het Directoraat-Generaal Ruimte, Directie Regionaal beleid. De Vrienden hebben ruimschoots kunnen profiteren van het feit dat hij goed is ingevoerd in de planologische problematiek. Hij leidde de bestuursvergaderingen met wijsheid. En had ingangen bij veel instellingen en personen die, wat de core business van de Vrienden betreft, 'er toe doen'.

Thomas, dank voor je inzet!

Mark Sekuur: tijdelijkheid als optie

Ciboga: eerst was er een gasfabriek, een bodenterrein en een circusterrein. Het acroniem Ciboga ontstond pas toen dit gebied zou worden herontwikkeld. Met nieuwe functies als wonen, detailhandel en uitbreiding van het UMCG. Maar wat als ambitieuze planning in de jaren negentig werd ingezet verkeerde in een hoofdpijndossier. Groningen wilde in het Cibogagebied een zogenaamd hoogstedelijk woonmilieu creëren. Met een stapeling van bijdragen van verschillende overheden, en met - de compacte stadgedachte! - weinig parkeermogelijkheden. Maar dat mobiliseerde geen grote groepen belangstellenden.

De ontwikkeling is begonnen bij de kop van de Korreweg: de Beren/Monnikhof. Woningen zouden uiteindelijk in schotsen (naar zijn wervende waarde een dubieuze term, maar ook een prelude op de tijdelijkheid van thans: ze drijven en ze smelten), rekening houdend met de vervuilde ondergrond, het Cibogaterrein opvullen. Mogelijk is de grootste betekenis van het Cibogaproject voor Groningen gelegen in het niet rigoreus opruimen van vervuilde grond, zoals dat wel bij De Meeuwen bij het AAgrunolterrein is gebeurd. Door isolatie met ondergrondse parkeergarages is de overlast van vervuilde grond op het Cibogaterrein ingeperkt. Dat scheelt in de kosten. Verontreiniging is een relatief begrip. Betreft het stoffen die aan de oor-

spronkelijke bodem 'vreemd' zijn dan spreekt men van verontreiniging. Zo behoeft olieverontreiniging bij benzinestations naar ieders mening sanering. Maar als de petroleum spontaan uit de grond opwelt, niemand die van verontreiniging zou spreken. Bij Ciboga is de verontreiniging (met name teer) ontstaan door menselijke activiteit (gasfabriek), dus de bodem mag verontreinigd heten. Niet best natuurlijk, maar ook weer niet erg genoeg om tot teerzandexploitatie over te gaan, zoals in Alberta. En met verontreiniging valt, mits gecontroleerd, geïsoleerd en beheerst, te leven. Na een aarzelend begin bij de Beren/Monnikhof is de invulling van het Cibogagebied gevolgd door de projecten Trezoor, Touwbaan, Bloemhof en Courtine. Maar er is nog steeds sprake van een grote open plek in de stad. En ruimteclaims van mogelijke gebruikers: UMCG (het Bodenterrein) en Nijestee, en AM Wonen (het gasfabriekterrein), zijn nog niet aan realisering toe.

Wat doe je dan: inspelen met tijdelijke bestemmingen. Maak er een stedelijk laboratorium van met allerlei experimenten. Dat is geworden het 'Open Lab Ebbinge', een naam die het Ciboga, een terrein dat uiteindelijk zwaar was omrasterd en dus allerm minst open was, moet doen vergeten. Zo is het Cibogaterrein van een cold spot in een hot spot veranderd, aldus Mark Sekuur, sociaalge-

ograaf en betrokken bij de ontwikkeling van het open Lab Ebbinge. Het Open Lab Ebbinge, voornamelijk gefinancierd door de gemeente, rijk en EU, is een project dat op tijdelijke basis invulling geeft aan het Ebbingekwartier. Het project voorziet in een nieuwe openbare ruimte, met festivals, muziek evenementen, Ommelander markt, openluchtbioscoop, picknickmogelijkheden, stadsstrand, en in containers of andere tijdelijke bebouwing gevestigde activiteiten als kinderopvang, ateliers voor kunstenaars, accommodaties voor ondernemers, oefenruimte voor muziek met openbare sessies, studentenhuysvesting en zelfs een collegezaal. Verder was er ook nog een mobiele tuin met een paviljoen maar die is helaas uitgegroeid en later opgeruimd. De Stichting Open Lab Ebbinge wil partijen bij elkaar brengen voor het opzetten van initiatieven in het Ebbingekwartier: kleinschalig, experimenteel, en natuurlijk: niet voor de eeuwigheid. Behalve dat zo voor de stad een nieuwe openbare ruimte is gecreëerd wil de stichting met het ontwikkelen van het gebied aan kennisontwikkeling doen: wat zijn kansrijke activiteiten, wat is hun spin-off, in hoeverre bieden ze zicht op nieuwe stedelijke ontwikkelingen. Uitdrukkelijk wil het Open Lab geen blauwdruk zijn. Veel meer is men gericht op het nadenken over herbestemmen van ruimtes/accommodaties. Eigenlijk zou je het, met de woorden van Sekuur, kunnen omschrijven als stedelijke acupunctuur: gericht prikken. Het leidende idee is: flexibiliteit heeft de toekomst. Gevraagd naar de successen van het Open Lab Ebbinge wijst Sekuur in de eerste plaats op de nieuwe openbare ruimte die (weliswaar tijdelijk) aan de stad is toegevoegd, op korte afstand van de binnenstad, een plek met veel reuring. Die nabije binnenstad is tegelijk ook een van de factoren die het Open Lab hier tot een succes maken. Een terrein als het Suikerunieterrein (als daar al de term toegankelijk van

Mark Sekuur

'Open Lab Ebbinge': het Cibogaterrein van een cold spot in een hot spot

toepassing zou zijn) vraagt een volstrekt andere aanpak. Bij het Open Lab Ebbingge worden de paviljoens aan de Kolendrifty dagelijks door duizenden fietsers opgemerkt. Dat kan niet zonder gevolgen blijven. Met allerlei publiciteit (facebook, twitter enzovoort, maar ook door het verschijnen van artikelen in vaktijdschriften als de Blauwe Kamer) wordt het Open Lab gepromoot, in de hoop dat mensen gaan beseffen dat dit een bijzondere plek is, niet alleen om er te verblijven maar ook om er iets te ondernemen. De spin-off van het project laat zich ook zien in de rol die het open lab (zijdelings) vervulde (het bij elkaar brengen van partijen) bij het (her)ontwikkelen van de Noorderwatertoren en het Infoversum.

Dit brengt ons op de tijdelijkheid van het project. Op 1 juli 2016 loopt de gebruiksvergunning van de Stichting Open Lab Ebbingge af. De grote vraag waar men nu voor staat is hoe een goede exit strategie te ontwikkelen: paviljoens zullen worden verplaatst of afgebroken, in hoeverre zal het netwerk tussen de verschillende participanten eveneens uiteenvallen dan wel op afstand nog enigszins in stand blijven, in hoeverre zullen op andere plekken wellicht initiatieven worden ontplooid waarbij met de ervaring van Open Lab Ebbingge verder kan worden gewerkt?

Dit staat enigszins terzijde van de 'normale' planologische praktijk. Het gaat hier om het adaptieve vermogen van gebiedsontwikkeling waarbij aspecten als tijdelijkheid en *place making* kenmerkend zijn. Het brengt me op de vraag waarom Mark Sekuur zich als 'geograaf' afficheert en niet als planoloog. Sekuur heeft een achtergrond in de architectuur, heeft bij ONIX architectenbureau gewerkt en is naderhand culturele geografie gaan studeren. Hij is met name in de 'zachte kant' van

gebiedsontwikkeling geïnteresseerd: bottom-up processen, initiatieven faciliteren, kijken naar hoe gebruikers een gebied, een accommodatie gebruiken in plaats van eerst een omgeving in te richten en dan maar hopen dat het ook een beetje werkt. Het sleutelwoord waarmee hij zijn positie markeert is het begrip '*mental map*': mensen hebben een eigen idee van de ruimte waarin ze verkeren en dat is heel wat anders dan de door stedenbouwkundigen en architecten gevolgde werkwijze om bij (bijvoorbeeld op het eerste oog vrij eentonige) gebouwen of stadswijken 'opeens' met een *landmark*, of een ander zogenaamd identiteitsbepalend element (*oh horror*) door te komen, om zo (weliswaar met de beste bedoelingen), de bewoners van dienst te zijn. Zo wordt er voor ze gedacht, in plaats van mensen zelf hun gebied te leren/laten kennen, waarden en eventueel ook wijzigen.

Tot slot: hoe kijkt Mark Sekuur aan tegen ontwikkelingen in de Groninger binnenstad? Hij noemt twee dingen: de leegstand in het winkelgebied, met name in de aanloopstraten als bijvoorbeeld de Nieuwe Ebbingestraat waar je nu de ene nagelstudio naast de andere ziet verschijnen en de fietsenproblematiek. Wat betreft de winkelstraten bepleit hij – en dat hoeft niet te verbazen – tijdelijke bestemmingen als werkplekken voor creatieve ondernemers, expositiemogelijkheden voor beeldende kunstenaars. Maar ook moet je openstaan voor een transitie naar andere, niet per sé tijdelijke functies als wonen en werken. Hoe dan ook is van belang dat de 'plint' er vriendelijk uit ziet. Wat het wonen betreft: het zijn niet uitsluitend stu-

denten die in de binnenstad willen wonen. Natuurlijk is er wel een probleem bij de pandeigenaren die hun bezit wellicht iets minder profijteloos kunnen uitbaten. Dat zou je ook ondernemersrisico kunnen noemen.

En wat betreft de fietsen: de voorgenomen herziening van het bouwbesluit 2012 door minister Blok baart hem zorgen. In het Bouwbesluit 2012 wordt gesteld dat bij wooncomplexen (zoals bij studentenhuysvesting) 1,5 m² per woonfunctie voor fietsenberging verplicht is. Blok wil dit afschaffen en er een algemene bepaling van maken. Ik kon Sekuur meedelen dat ook het Platform Groningen (Vrienden van de stad, Heemschut, A-kwartier en binnenstad-Oost) hier zorgen over heeft. Het Platform heeft inmiddels een mail naar de Groningse kamerleden van de regeringspartijen gezonden. Sekuur merkt nog op dat leegstaande panden ook als fietsenberging kunnen worden gebruikt. Terugfietsend kijk ik nog eens naar het Ebbingekwartier. En dan komt het project 'New Babylon' van Constant bij me in gedachten: een projectie van paviljoens over een stedelijk (of ook wel meeromvattend) gebied, geïnspireerd op een bezoek van Constant aan het Piemonte stadje Alba: zigeuners die hun tijdelijke kampement opsloegen onder de overkapping van een veemarkt. Door Constant getransponeerd tot een netwerk van boven het aardoppervlak zwevende paviljoens als een utopische wereldomvattende netwerkstad waarin creatieve ideeën zich ontwikkelen en routinematige activiteiten zijn geautomatiseerd. Het Open Lab Ebbingge lijkt deze droom in ieder geval voor een deel te realiseren.

Mededeling

De foto's die in het kader van de fotowedstrijd ter gelegenheid van ons lustrum als de beste zijn geselecteerd zullen van 4 maart tot en met 28 april in het UMCG worden geëxposeerd. Daarna volgt een expositie in De Ark, Haydnlaan 46 te Helpman. De foto's zullen daar twee maanden blijven hangen.

Correcties Vriendenbulletin nr 79, december 2014

In het verslag van de debatavond van 27 november 2014 over de toekomst van de binnenstad wordt gesteld dat de leiding van de avond in handen was van Nick Hartstra van 'De Voorzitters'. Dit moet Mick Hartstra zijn.

In het artikel 'Een avondje Ruimte en Wonen' is een kleine foto van een tuintoren geplaatst. De plaats van fotograferen was echter niet Hoendiep 53 maar Aweg 39.

Mailadres doorgeven

Aan de donateurs van de Stichting Vrienden van de Stad Groningen Graag zou het bestuur van de Vrienden beschikken over uw mailadres, zodat we u sneller een bericht kunnen sturen over activiteiten die we organiseren.

U kunt uw mailadres sturen naar onze secretaris Chris Wessels, zijn mailadres is:

cjawessels@home.nl

Stationsplein noordzijde, nieuwe kansen

Er staan de komende jaren grote veranderingen te wachten voor het station en het aansluitende gebied. Er wordt volop gewerkt aan de plannen voor de spoorzone. Het plan voor het opstel terrein voor treinen aan de Rouaanstraat (in 'de Vork') is al in procedure en wordt waarschijnlijk binnen afzienbare tijd vastgesteld (de gemeente Haren is al akkoord) zodat de uitvoering kan beginnen. Dan komt er ruimte vrij van de huidige opstelsporen aan de zuidzijde van het Hoofdstation en kunnen de plannen daarvoor worden uitgevoerd. Deze plannen zijn nog volop in de ontwerpfasen. Het lijkt me dan ook goed om daarbij even stil te staan. Dat doe ik nu niet voor het hele plangebied, maar ik concentreer me op het voorplein aan de noordzijde. Dat is op zichzelf al een complexe situatie die zeker verbeterd moet worden als het gebied wordt aangepakt.

Wat gebeurt er nu allemaal op het voorplein?

Allereerst is er het verkeer op de Stationsweg. Dit is een onderdeel van de 'binnenring' en maakt als zodanig deel uit van de ontsluiting van de binnenstad. Daardoor is dit een drukke verkeersweg. De afwikkeling van het verkeer kent

de nodige knelpunten ter hoogte van het station. Dat komt doordat het normale verkeer ter plaatse is vermengd met het vele busverkeer. Dat busverkeer slaat bovendien op twee plaatsen af richting busstation voor het Hunzehuis: ter plaatse van de oversteekplaats voor voetgangers bij de Werkmanbrug en ter plaatse van de oostelijke flank van het Hunzehuis. Bij de voetgangersoversteekplaats wordt bovendien het vertrekkende busverkeer weer op de Stationsweg geleid. Niet voor niets is het verkeer hier geregeld m.b.v. verkeerslichten. Aan de westzijde van het stationsplein is de aansluiting van het 'Kiss and Ride' terrein gelegen alsmede ruimte voor taxi's. Tussen het Emmaviaduct en de Hereweg is er daarom sprake van drie punten van intensief afslaand en invoegend verkeer. Doorstroming is op dit korte traject nauwelijks mogelijk, hetgeen niet past bij de functie als binnenring. Bovendien zijn deze punten niet bepaald veilig, zeker waar het voetgangers en fietsers betreft bij de Werkmanbrug.

Hoe is de ruimtelijke kwaliteit van het voorplein nu?

Het is niet voor niets dat we als Vrienden van de Stad Groningen destijds hebben geprotesteerd tegen

de aanleg van het stadsbalkon. Wij voorzagen dat dit plein veel te hoog zou worden en het zicht op ons fraaie hoofdstation zou ontnemen. We hebben daarin gelijk gekregen en we merken dat velen met ons dat vinden. Zelfs het stadsbestuur is die mening toegedaan maar omdat slopen erg kostbaar is heeft de Raad in 2013 besloten dat dit voorlopig niet aan de orde zal zijn. Wij hebben in het kader van de inspraak voor de spoorzone onze wens geuit om alsnog het stadsbalkon te slopen. De ruimtelijke kwaliteit van dit balkon is niet alleen m.b.t. het stationsgebouw negatief, maar ook als plein functioneert het niet ondanks pogingen om hier verbetering in te brengen. Een van de redenen waarom het niet als plein wordt ervaren is de bolle ligging. Daardoor biedt het plein geen gevoel van beslotenheid en zal men er niet gauw verblijven. Ook mist het plein een zodanig duidelijke structuur dat het de bezoekers/passanten min of meer automatisch naar de ingang van het station geleidt. Kortom, het stadsbalkon zal in zijn huidige vorm een negatief effect blijven houden.

Ten oosten van het stadsbalkon ligt het busstation. Dat ligt nu logisch voor het Hunzehuis, maar uitrijden en inrijden komt gemakkelijk in conflict met voetgangers, met name bij de onderdoorgang van het Hunzehuis. Bij een station moet je rekening houden met gehaaste voetgangers die een trein of bus moeten halen. Als die een druk punt moeten oversteken is dat een plek met hoog risico. Hier ligt dan ook een knelpunt dat moet worden opgelost. Het aan de westzijde gelegen 'Kiss and Ride' terrein ligt op zichzelf logisch. Maar dat komt omdat aan deze zijde van het Hoofdstation een ingang/uitgang is. Als t.z.t. het station wordt afgesloten met poortjes is de vraag of deze ingang open blijft, en dan ligt het terrein 'verstopt' achter het hoge stadsbalkon. Hetzelfde geldt voor de taxistandplaatsen. Wat de ingangen van het station zelf betreft is er sprake van aan onduidelijke structuur. De ingang in het historische gebouw is eigenlijk gediskwalificeerd tot een zijingang. De ingangen aan weerszijden van het hoofdgebouw functioneren in praktijk als hoofdingangen. Tenslotte is er nog een extra ingang bij de onderdoorgang voor bussen onder het Hunzehuis. Het gevolg is dat voet-

Afbeelding 1 - het stationsplein nu

gangers zich door elkaar in alle richtingen begeven (maar opmerkelijk: niet op het stadsbalkon).

Wat zou er moeten gebeuren bij herinrichting van het gebied?

Allereerst zullen de huidige verkeerskundige knelpunten moeten worden opgelost. Daarvoor is een heldere eenduidige structuur noodzakelijk. De meest heldere oplossing hiervoor is om het busstation te verplaatsen naar de zuidzijde van het station. Verbetering betekent ook dat voetgangers moeten worden geleid naar slechts één of twee ingangspunten van het station. Omdat veruit de meeste voetgangers komen via de Werkmanbrug moet de voetgangersstroom naar de hoofdingang duidelijk worden gestructureerd.

Vanuit het belang van het fraaie hoofdgebouw en om deze ook te blijven gebruiken als entree voor reizigers zou m.i. de oorspronkelijke hoofdingang ook als zodanig moeten worden gebruikt. Dus moet daar een duidelijk route naartoe leiden. Naast deze hoofdingang moet m.i. niet meer dan één ander ingang worden gebruikt. Dat zal overigens lijkt mij passen bij het invoeren van poortjes.

Voor voetgangers én fietsers is het van belang om de oversteekplaats bij de Werkmanbrug veiliger te maken. Dat kan bijvoorbeeld door de oversteek ongelijkvloers te maken. Dat is weliswaar een dure oplossing, maar het levert veel voordeel op wat betreft doorstroming van het verkeer op de stationsweg en de bereikbaarheid van het station voor voetgangers en fietsers. Afhankelijk van de oplossing voor

de ongelijkvloerse oversteek kan het zijn dat de bussen dit punt dan niet meer kunnen gebruiken als afslag/oprit van het busstation. Dat punt zou naar de oostzijde van het busstation moeten worden verplaatst. Dan los je eigenlijk het knelpunt van de doorstroming op de Stationsweg niet echt op omdat dit nieuwe punt weer een belemmering zal zijn. Verplaatsing van het busstation naar de zuidzijde van het station, zoals hiervoor al bepleit, zou dit probleem in een keer oplossen.

Een andere mogelijkheid is om voetgangers en fietsers duidelijk te scheiden. Je krijgt dan wel twee oversteekplaatsen op de Stationsweg. Zeker geen oplossing ten gunste van de doorstroming van het verkeer. Voor 'kiss and ride' en de taxistandplaats is strikt genomen niet een echt andere locatie nodig omdat dit aansluitpunt op de stationsweg aanzienlijk minder problemen kent dan bij de Werkmanbrug.

Wat zeggen de plannen voor het station?

In 2014 is besloten dat een integraal plan wordt gemaakt voor het station en zijn omgeving. Dit is inmiddels gebeurd. Daarbij is ook een plan voor de noordzijde ontwikkeld. Het is interessant te zien dat hier veel elementen uit wat ik hiervoor vermeld zijn opgenomen en verwerkt. (zie afb.1). Het stadsbalkon blijft volgens de plannen weliswaar bestaan maar moet beter worden aangesloten bij de omgeving. Het voorstel is om het voorplein van het station door te trekken in de richting van het water. De voetgangers krijgen een eigen gescheiden route Werkmanbrug-stationsingang en de fietsers krijgen eveneens een eigen route. Het busstation gaat naar de zuidzijde waardoor het hui-

dige busstation beschikbaar komt voor andere functies.

De oversteek van fietsers en voetgangers over de Stationsweg blijft gelijkvloers, maar wordt gescheiden. De fietsers steken vanaf de Werkmanbrug aan de oostzijde over, de voetgangers krijgen een ruime oversteek vanaf de Werkmanbrug aan de westzijde, gericht op de hoofdingang van het stationsgebouw. een samenvattend beeld ziet u in afb.2.

Tot slot.

Er zit veel positiefs in de plannen. Maar wat ik jammer vind is dat het stadsbalkon blijft bestaan. Weliswaar wordt in het rapport gepleit voor een betere aansluiting hiervan op de omgeving en het opheffen van belemmeringen in de looproute naar de hoofdingang, dit mede om het hoofdgebouw weer goed zichtbaar te maken. Maar ik betwijfel of dat een echte verbetering is. Het is zeker een verbetering dat de voetgangers duidelijk worden geleid naar het station.

Een probleem lijkt mij de beide oversteken van de Stationsweg. De visie om het plein a.h.w. tot het water te laten reiken is eigenlijk alleen mogelijk als de stationsweg een lage verkeersintensiteit krijgt. Dat geldt zeker vanwege de beide oversteken voor fietsers en voetgangers. Maar zoals ik eerder al zei is de Stationsweg een onderdeel van de 'binnenring' en heeft als zodanig een belangrijke ontsluitingsfunctie voor de binnenstad. En die trekt veel verkeer. Ondanks alle maatregelen zal dat ook wel zo blijven. Mij lijkt het dan ook nodig om óf de binnenring te verplaatsen naar een andere weg (maar is daar wel een mogelijkheid voor?) óf met name de voetgangersoversteekplaats ongelijkvloers te maken.

Ik realiseer me dat ik in bovenstaande artikel zeker niet uitputtend ben. Er is teveel aan de orde om dat even op twee pagina's te behandelen. Overigens ben ik van mening dat de nieuwe aanpak van het stationsgebied veel mogelijkheden biedt tot verbeteringen, ook m.b.t. verbetering van de positie van het stationsgebouw. Maar juist vanwege die kansen leek het mij goed een eerste indruk te geven van wat er zou moeten gebeuren en wat de plannen tot op dit moment inhouden.

Afbeelding 2 - het stationsplein in de toekomst

G. Nijhuis, Architect

Peter Suidman kwam op zoek naar gegevens over de architect van zijn woning in Usquert, Gerrit Nijhuis, terecht bij de familie Reker die het archief van het bureau Nijhuis & Reker jarenlang zorgvuldig heeft bewaard. Deze vondst bracht hem tot het schrijven van een boek over het leven en werk van Nijhuis (1860-1940) vol gegevens en beeldmateriaal, met een lijst met gegevens over de 383 gebouwen van Nijhuis, en een hoofdstuk over Nijhuis & Reker. Fred Kuiper voegde een hoofdstuk over de vrijmetselarij toe (Nijhuis was vrijmetselaar) en Herman Waterbolk een hoofdstuk over de stijl van Nijhuis.

Veel gebouwen van Nijhuis zijn bekend. Een paar voorbeelden, alle aan het Gedempte Zuiderdiep: de Weeva op nr. 8, het Nieuwsblad van het Noorden op nr. 24, de Steenkolenhandelsvereniging op nr. 56, de Scheepshypotheekbank

(Overstag) op nr. 139, dat hij bouwde met de bekende Amsterdamse architect Van Gendt. Ook zijn eigen woonhuis met kantoor bevond zich op het Gedempte Zuiderdiep, op nr. 45. Andere bekende Groninger gebouwen van hem zijn: de Zuivelfabriek Stad en Lande aan de Noorderhaven 65, hoek Werfstraat, en een dubbel woonhuis met hoe-denmagazijn, nu het bejaardenhuis Rikkers Lubbers, Heresingel 36, hoek Rademarkt.

Nijhuis bouwde niet in een bepaalde stijl, hij was flexibel. Hij paste verschillende architectuurstijlen toe uit de jaren 1880-1920. Hij haalde zijn kennis uit boeken over architectuur en vakbladen en stak veel op van andere architecten met wie hij in zijn leertijd en later samenwerkte. De betekenis van zijn werk blijkt uit de 79 monumenten die hij in Stad en Ommelanden heeft nagelaten.

Nijhuis & Reker

Het bureau van Nijhuis werd in 1926 voortgezet door Karel Reker die daar vanaf 1917 werkzaam was. Ook hij heeft een aantal prominente

gebouwen op zijn naam staan. In 1928 bouwde hij een pand met vier bouwlagen en een kap voor de boekhandelaar Scholten aan de Grote Markt, nu de winkel Søstrene Grene. Dit gebouw werd voorzien van een lift en centrale verwarming. Dat was opzienbarend in de stad in die tijd. Hij bouwde later veel in de stijl van Amsterdamse School, bijvoorbeeld Kruitgracht 8.

Lammert Reker, de zoon van Karel Reker, kwam in 1942 in dienst van het bureau van zijn vader. Na 1960 nam hij de leiding over. Het werk van Lammert Reker is minder bekend. Hij werkte onder andere als restauratiearchitect bij de restauratie van de Martinikerk en de Nieuwe Kerk met Pieter de Vrieze, de oprichter van de Stichting Vrienden van de Stad Groningen, die zijn loopbaan als architect begon bij het bureau Nijhuis & Reker. Lammert Reker heeft zich verdienstelijk gemaakt als een van de oprichters (in 1969) van de Stichting Oude Groninger Kerken, waarvan hij de eerste directeur werd.

Peter Suidman,
G. Nijhuis, Architect,
grondlegger van Nijhuis en Reker,
architecten te Groningen
1877-1987,
collage van een nalatenschap.

Te bestellen via
www.nijhuisarchitect.nl
inclusief verzendkosten € 27,00
of
Afhalen bij Peter A. M. Suidman,
(€ 23,60)
Zijlsterweg 17, 9988 RH Usquert,
0595 422741

Gedempte Zuiderdiep 24
foto: Peter Suidman

Gedempte Zuiderdiep 43, hoek Pelsterstraat;
foto: fotobedrijf Piet Boonstra, collectie RHC Groninger Archieven (1785-29373)

Welstandskader binnenstad

Regelmatig schrijven we in het *Vriendenbulletin* over het onderwerp welstand. Ons gaat een respectvolle benadering van de historisch gegroeide architectonische en stedenbouwkundige inrichting van de stad ter harte zoals een van de doelstellingen van de *Vrienden van de Stad Groningen* luidt. Dat we over dit onderwerp schrijven werd onder meer ingegeven door het jaarverslag van de welstandscommissie en de reactie daarop van het College van B en W. en van de gemeenteraad. Maar de welstandscommissie is ter ziele en wat de stadsbouwmeester - de nieuwe 'welstandsvoorziening' - op het gebied van de evaluatie van het welstandsbeleid zal brouwen moeten we afwachten. Een tweede reden van ons geschrijf is voortgekomen uit de veranderingen in regels en procedures, door het gemeentebestuur voorgesteld in overeenstemming met de tijdgeest die oproept tot snoeien in regels en voorschriften.

Wil je het echter makkelijker maken voor de ondernemende burger, dan moet hem wel duidelijk worden gemaakt wat de overheid van hem verlangt als hij bijvoorbeeld een woning in de binnenstad wil bouwen. Dat vergt een toespitsing van de regels of te wel "nadere richtlijnen". En zo moet hij voor zijn te bouwen of te verbouwen pand in de binnenstad niet alleen voldoen aan de "Algemene Groninger Criteria" maar ook aan gebiedsspecifieke richtlijnen voor de binnenstad. Die luiden: 1) zorgvuldige omgang met de historisch gegroeide verkaveling en korrelgrootte en de positie daarvan in de stedenbouwkundige structuur; 2) zorgvuldige omgang met schaal, compositie en materiaal; 3) toekomstbestendige kwaliteit ten aanzien van constructie, materiaal en details. Een wonderbare regelverdeling dus.

De praktijk

Geen misverstand daar over, wij zijn voor nadere richtlijnen. De respectvolle benadering van de historisch gegroeide architectonische en stedenbouwkundige inrichting vergt goede regels al was het alleen al om die in de binnenstad bouwende cowboys enigszins in toom te houden. En toch bekruipt je de vraag of met deze richtlijnen de boel echt scherp en eenduidig genoeg is geformuleerd. In ieder geval is de interpretatie heel belangrijk en die wordt bepaald door de sinds kort als welstandsbewaker optredende stadsbouwmeester: wat vindt hij "toekomstbestendige kwaliteit" of "een voldoende zorgvuldige omgang". Dat zal dus de komende jaren moeten blijken. Een tweede onzekerheid betreft de uitvoering van een bouwproject nadat de omgevingsvergunning is verstrekt. De welstandscommissie klaagde in een van zijn jaarverslagen over de afwijkingen die bouwers zich in Groningen konden permitteren ten opzichte van de plannen zoals die door de welstand waren beoordeeld. Onlangs klopten we aan bij de gemeente om ons onder andere te beklagen over de treurige kwaliteit van een pas gerealiseerde optopping in het Koude Gat. Het welstandsoordeel had anders geluid, zo hoorden we, dan de projectontwikkelaar er nu van gemaakt had. Het is evident dat het welstandsbeleid niet kan buiten een krachtig handhavingbeleid.

De diepenring, parel van Groningen

Het nieuwe welstandskader werd ons al toegezegd in de gemeentelijke *Nota Ruimtelijke kwaliteit*. Het gemeentebestuur wilde onderscheid tussen het welstandsregiem van de Binnenstad binnen de diepenring en de Hortusbuurt beide gelegen binnen de 17e-eeuwse omwalling. Het

hoogste ambitieniveau voor ruimtelijke kwaliteit zou moeten gaan gelden voor de Binnenstad binnen de diepenring. De welstandszorg voor dit gebied zou *zorgvuldig met prioriteit* moeten zijn, dwz. dat de gemeente in dit gebied *sturend en pro-actief* zal gaan optreden. De Hortusbuurt moest onder een lagere categorie vallen, aangeduid met de woorden *zorgvuldig met aandacht*.

In ons commentaar in het *Vriendenbulletin* van mei 2014 wezen we er op dat een pro-actieve bescherming door de gemeente van de karakteristieke bebouwing van de Hortusbuurt die nu juist de herkomstwaarde van de buurt tot uitdrukking brengt en die vanwege zijn kleinschaligheid kwetsbaar is, zeer wenselijk is. Helaas, het pleidooi was bij het college en de raad een pleidooi voor dovemans oren. En zo geldt de extra bescherming die het nieuwe welstandskader moet bieden niet voor de Hortusbuurt. Daar ligt de reden dat zich een onvolkomenheid ten gevolge van het nieuwe welstandskader aftekent. De *Parels aan een ketting* zoals de gemeente de diepenring heeft gedoopt (zie de nota *Visie Diepenring, Parels aan een Ketting*, 2009) wordt wel aan beide zijden van de ring extra beschermd in het traject van de A, omdat de Sledemennersbuurt dezelfde bescherming zal genieten als het gebied binnen de diepenring. Voor het traject van de Noorderhaven, Lopende Diep, Spilsluizen, Turfsingel geldt alleen extra welstandsbescherming aan de binnenzijde van de ring want de buitenzijde valt onder de Hortusbuurt. Nu is de kwalificatie "Parel" ons inziens wat overdreven. Men kan beter spreken van de potentie van de diepenring om een ketting van parels te worden. Daar moet nog stevig aan worden gewerkt, zowel aan de bewoning in de gracht als aan de straatwanden. Het beste resultaat wordt bereikt als beide kanten van de Noorderhaven respectievelijk het Lopende Diep, de Spilsluizen en de Turfsingel bij de verdere ontwikkeling in hun onderlinge samenhang wordt beschouwd en vanuit eenzelfde welstandsregiem - *sturend en pro-actief* - een steuntje in de rug krijgt. Dat sluit goed aan bij de gedachte uit de nota *Visie Diepenring*, waarin een algemeen basisprofiel voor de ring Noorderhaven tot en met Turfsingel

van gevel tot gevel wordt geschetst dat zorgt voor *samenhang en ruimtelijke eenheid*.

Het dakenlandschap

In de *Cultuurhistorische verkenning Binnenstad*, de bijlage bij het onlangs vastgestelde bestemmingsplan Binnenstad binnen de diepenring wordt het *karakteristieke dakenlandschap voor zover nog aanwezig* (p 35 CHV) als cultuurhistorisch waardevol beschouwd voor het beschermde stadsgezicht binnenstad. Men zou nu verwachten dat in het welstandskader met het dakenlandschap zorgvuldig wordt omgegaan. De ambitie van de gemeente blijft echter beperkt tot een zorgvuldig omgaan met *de schaal en compositie van gebouw(delen), gevelde- en kapvormen zoals ze in het straatbeeld zichtbaar zijn* (p. 9

Welstandskader). M.a.w voor dat deel wat niet zichtbaar is gelden andere normen. Dat is wat anders dan de bescherming van het karakteristieke dakenlandschap.

Veel daken worden tegenwoordig in de binnenstad ontsierd door optoppingen in de vorm van allerlei revo-

Conclusie

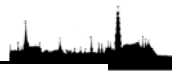
De winst van het nieuwe kader is niet alleen dat de welstandseisen duidelijker zijn geformuleerd maar dat de normen van de welstand ook strenger zijn geworden, tenminste als de stadsbouwmeester deze verstaat zoals wij die verstaan. In de

. . . ontsierd door optoppingen . . .

lutiebouw. Ondanks de inspanningen van het vroegere welstandsregiem om deze constructies wat naar achteren te duwen hoeft je maar aan de overkant van de straat te lopen om de verstoring van het pand waar te nemen. De enige eis die vanuit de welstand nu gesteld wordt is dat de optopping het resultaat moet zijn van zorgvuldige vormgeving. Dat hier niet harder wordt ingegrepen is vanuit een oogpunt van welstand teleurstellend.

pijplijn zit naar wij begrijpen voorts de aanwijzing van *monumenten-light*. Al met al tekent zich een koerswijziging af waarbij het accent niet meer vooral ligt op het bieden van ruimte voor ontwikkeling (*de stad moet niet op 't slot* was de permanente verzuchting van het gemeentebestuur). De kwaliteiten van de historische binnenstad – althans binnen de diepenring – worden beter beschermd. Het begrip *beschermd stadsgezicht* lijkt minder een loze kreet te zijn

PIETER BOOTSMA EN TINEKE VOOIJS

Werken aan een nieuwe woonvisie

Eind februari lanceert wethouder Van der Schaaf de website www.woneninstad.nl. Met behulp van deze website kunt u met de gemeente in gesprek komen over haar toekomstig woonbeleid. Wekelijks verschijnen op de site nieuwe stellingen waarop u kunt reageren. Sinds de start van de website storten de stadjes hun ellende over de gemeente uit: over de studentenhuisvesting, de projectontwikkelaars, de geparkeerde fietsen die de bejaarde wandelaar in de binnenstad de weg versperren, de hoge huren in de vrije sector voor de ouder wordende inwoner van de stad die zijn grote eigen woning wel wil verkopen maar door de hoge huur toch maar afziet van de verandering. Ook komen ideeën langs

over hoe het beter zou kunnen met het beleid. Op 19 maart belegt de gemeente een symposium voor inwoners en deskundigen en op 9 april een *breed stadsgesprek* voor zoveel mogelijk betrokken partijen. Ongetwijfeld wordt hiermee bedoeld op projectontwikkelaars, woningcorporaties en andere belanghebbende clubs. De gemeenteraad zal van het resultaat van al deze inbreng op de hoogte worden gesteld waarna de nieuwe gemeentelijke woonvisie verder door de betrokken ambtenaren wordt opgesteld en door de wethouder aan het oordeel van de gemeenteraad wordt voorgelegd. Nu werkt overigens de gemeente al langer aan de nieuwe woonvisie. Voordat deze brede discussie onder de bevolking losbarstte is door de

gemeente al een traject afgelegd. De commissie Ruimte en Wonen van de Raad heeft aan het onderwerp enkele maanden terug al een gesprek gewijd. Basis vormde een notitie *Uitgangspunten actualisatie woonvisie*, op 30 oktober 2014 naar de gemeenteraad gestuurd. De tegenwoordige woonvisie *Kwaliteit van wonen*, zo lezen we in de notitie, dateert van 2009 toen de financiële crisis weliswaar was uitgebroken maar de gevolgen voor de bouwactiviteiten in de stad en voor de woningmarkt nog moesten blijken. Waar de actualisatie op moet uitlopen is op een *visie die inspireert en partijen beweegt om te investeren in de stad*. Over de aanpak heet het dat we *visie met concrete uitvoering combineren; pilots organiseren met bewoners, ontwikkelaars en corporaties rondom actuele thema's op het gebied van wonen*. Kortom, na 9 april is het nog niet afgelopen met het gesprek en worden de burgers bij de uitvoering betrokken. De rol die de gemeente zichzelf toekent is die van faciliteerder en inspirator. De hiervoor genoemde 'andere partijen' moeten het waar maken *want de gemeente bouwt zelf geen huizen...*

Doelstelling

Welke inhoudelijke kant het gemeentebestuur op wil blijkt uit het

volgende. De doelstelling van het woonbeleid wordt in de actualisatie omschreven als we willen een stad zijn waar het voor een ieder goed wonen is (p. 1). Belangrijk is voorts de opmerking op p. 3. Het gaat bij wonen niet alleen over de juiste woning op de juiste plek. Het gaat ook over de kwaliteit van de woonomgeving, het aanbod van (groen) voorzieningen in de wijk en de aantrekkelijke binnenstad... En dan is er de opmerking op p. 5 als het gaat over de jongerenhuisvesting. Het probleem wordt aangesneden van een aangescherpte norm voor het toestaan van de kamerverhuur van woningen. Dat zou er toe kunnen leiden dat het aanbod voor jongerenhuisvesting alleen gerealiseerd wordt door kwalitatief hoogwaardige nieuwbouw op de 'plekken die wij gewenst vinden'. De vraag is of dit wenselijk is, aangezien dan een belangrijke doelgroep van ons woonbeleid niet de mogelijkheid wordt geboden om overal waar ze willen te kunnen wonen. (p. 6). Als dit het uitgangspunt wordt van 'ons woonbeleid' – overal waar men wil moet men kunnen wonen - treedt in het

... een heel markante breuk ...

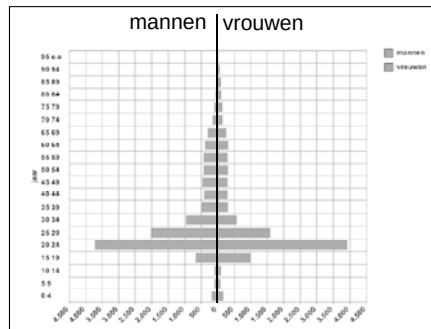
gemeentelijk beleid wel een heel markante breuk op. Want is er niet altijd voor de inwoners gebouwd op plekken die de gemeente gewenst vond. Stedenbouwers in dienst van de gemeente doen niet anders dan 'door ons, d.w.z. het gemeentebestuur gewenste plekken' aanwijzen.

Binnenstad

Wat wensen de jongeren c.q. de studenten? Hun voorkeur gaat uit naar de binnenstad en de om de binnenstad gelegen 'schilwijken'. En ze slaan er in aanzienlijke mate in hun voorkeur te realiseren. Uit de bijgevoegde tabel van de bevolkingssamenstelling van het centrum van de stad (Binnenstad binnen de diepenring, Hortusbuurt, Ebbingekwartier, Binnenstad-Oost, stationsgebied, Noorderplantsoen) blijkt de dominantie van de 19- tot en met 27-

jarigen. En de geringe aanwezigheid van gezinnen gelet op het aantal kinderen tussen 0 en 12 jaar.

Bevolkingspiramide Centrum (2014)

bron: Basis Registratie Personen, bewerkt: O&S Groningen

Wie deze gegevens met die uit het verleden vergelijkt ziet dat er een verdringing is opgetreden van de gezinnen in de binnenstad en dat terwijl er wel degelijk bij gezinnen en bij ouderen de wens leeft om in de binnenstad te wonen (festival Let's Gro 2013). Ze komen er niet meer aan te pas want ze leggen het af tegen de macht van de investeerders die hun panden maar al te graag voor studentenhuysvesting reserveren. Kortom, het 'overal waar ze willen moeten ze kunnen wonen' principe blijkt in sterke mate te gelden voor de jongerenhuysvesting.

Wonen op het water

De jongerenhuysvesting is, niet in het minst door de gemeentelijke worsteling met de 15% norm van de particuliere kamerverhuurmarkt, een belangrijk thema in de actualisatienotitie. Een ander interessant thema dat de notitie aan de orde stelt, is het wonen op het water. Ligplaatsen blijken 'om niet' door de gemeente te worden uitgegeven maar omdat de vergunning overdraagbaar is als de woonboot wordt verkocht, komt de eerstvolgende op de wachtlijst zelden aan de beurt. In de praktijk koopt dus de nieuwe eigenaar niet alleen de woonboot maar ook de ligplaats. En vist het publieke belang in dubbel opzicht achter het net want er komt geen geld in het laatje van de gemeente en de wachtenden van de publieke wachtlijst kunnen wachten tot ze een ons wegen. De reden is dat de stad geen systematiek (heeft) waarbij we de ligplaatsen beprijzen. Waar in de praktijk ligplaatsen verkocht worden (door booteigenaren die van die ligplaats geen eigenaar zijn), moeten de gegevens van de 'markt' toch uit-

komst kunnen bieden. Een andere bijzonderheid is dat de Raad van State op 16 april 2014 heeft uitgesproken dat een woonboot een bouwwerk is en de gemeente nu druk aan het studeren is op de gevolgen van deze uitspraak. Dat moet toch niet zo moeilijk zijn want de stad staat vol met bouwwerken en de gemeente heeft toch ruime ervaring met het al of niet in bedwang houden van die bouwwerken. Eindelijk is er de mogelijkheid de ruimtelijke kwaliteit op het water aan te pakken!

Oproep

De notitie bevat nog veel meer 'dilemma's voor het gemeentelijk beleid'. Al met al is het onderwerp van de woonvisie voor alle stadjes een belangrijk thema want wie heeft geen belang bij de eigen woonomgeving? Het is goed dat de wethouder van alles organiseert om de stadjes er over aan de praat te krijgen. Lezer, doe mee en meldt u, al dan niet gewapend met de informatie uit de notitie, aan het discussiefront van de stad:

www.woneninstad.nl,

Samenstelling bevolking gemeente Groningen

Bron: CBS 2014

www.stadsindex.groningen

Stadsdeel	Aantal inwoners	Leeftijdscategorie				
		0 t/m 15	15 t/m 25	25 t/m 45	45 t/m 65	65+
Binnenstad	18.695	0,25	1,83	1,07	0,67	0,50
Schilders- en Zeeheldenbuurt	25.055	0,75	1,46	0,9	0,81	1,08
Oranjewijk	24.640	1,00	1,00	0,97	0,95	1,33
Korrewegwijk	17.945	0,83	1,42	1,20	0,71	0,50
Oosterparkwijk	12.260	0,83	1,08	1,23	0,86	0,75
Oosterpoortwijk	9.635	0,83	1,08	1,10	1,10	0,75
Herewegwijk, Helpman	25.040	0,92	0,88	1,03	1,05	1,33
Stadsparkwijk	16.445	1,17	0,63	0,93	1,14	1,58
Hoogkerk	15.735	2,00	0,38	0,97	1,24	1,08
Noorddijk	32.855	1,58	0,54	0,93	1,43	0,75

De wijkindeling in de tabel is als volgt: Schilders- en Zeeheldenbuurt is incl. Vinkhuizen, Oranjewijk is incl. Paddepoel, Noorddijk betreft noordoosten van de gemeente Groningen (o.a. Lewenborg, Beijum, De Hunze, Van Starckenborgh, Ulgersmabuurt).

Uitleg bij de tabel:

Per leeftijdscategorie is het concentratiegetal vermeld. Standaard is 1: als de score van de wijk overeenstemt met het stadsgemiddelde. Meer dan 1: er is sprake van oververtegenwoordiging; lager dan 1: onderverteenwoordiging.

Bliksemenquête Winterwelvaart 2014

Tijdens de Winterwelvaart van 19 tot en met 21 december is door de Vrienden van de Stad Groningen onder bezoekers een aantal enquêtes afgenomen waarbij is gevraagd naar de top 3 positieve punten van Groningen en de top 3 van zaken die minder goed zijn/goed gaan in Groningen. In totaal zijn 95 enquêtes gehouden. Beoogd werd op die manier zowel een indruk te krijgen van wat Groningen zo aantrekkelijk maakt – de uitkomsten bleken niet echt verrassend – als van de zaken die door passanten als minder geslaagd werden bevonden. Daar zaten wat meer opmerkelijke dingen bij. Er was sprake van een open vraagstelling, zodat de ondervraagden zich niet in het keurslijf van de geprecodeerde antwoorden hoefden te begeven. Wel bracht dit met zich mee dat zo bij het clusteren van de antwoorden tot een rubriek een enkele arbitraire beslissing nodig was. En ook dat niet alle rubrieken elkaar uitsluiten. Een ander risico van een open vraagstelling als deze is dat niet een ieder reageert in termen van (beschrijvingen van) kenmerken of eigenschappen van de stad of het stadsbestuur: sommigen vatten de vraag op als aanleiding zich uit te spreken over de waardering van Groningen als geheel ('er gaat niets boven...', en varianten) of, er mee verwant, als succesvol product van marketing.

Nu eerst de positieve zaken. (met aantal keren genoemd)

1. **Sfeer, dynamiek: 55.**
Dit is uiteraard niet een verrassing. Natuurlijk is hierbij genoemd de aanwezigheid van studenten in de stad. Opvallend is dat een aantal respondenten doorkwam met lekker kneuterig en dorps: de stad is niet te groot of te massaal.

2. **Specifieke plekken/objekten: 45.**

Waaronder: Olle Grieze, stadspark, Martinikerk, Martinikerkhof, Forum, Vismarkt, Grote Markt, Noorderplantsoen, Hoornsemeer, Waagstraat, Scheepvaartmuseum, VVV gebouw op Grote Markt (een schot in de roos genoemd), Folkingestraat, Meeuwerderwegbuurt, Hoofdstation. Uiteindelijk is dit natuurlijk niets anders dan een conglomeraat van verschillende toppunten. Zaken die 3 of 4 maal werden genoemd zijn: het nieuwe Forum, de Folkingestraat, Hoge der A, en het Noorderplantsoen. Het Groninger museum is 7 maal genoemd, maar is meegerekend met 'cultuur': zie hierna.

3. **Cultuur, theater, kunst: 39** waarvan 6 x Noorderzon en 7 x Groninger Museum.
4. **Historische binnenstad, stedenschoon, verhouding oude en nieuwe bebouwing: 30.**
5. **Winkels, koopzondag, markt: 25.** Daarbij ook kleine winkels vaak genoemd (zie ook Folkingestraat, hierboven) en een aantal keren (7 x) de dinsdag-, vrijdag- en zaterdagmarkt.
6. **Winterwelvaart: 25,** niet verwonderlijk gelet op de plaats van enquêtering.
7. **Verkeer: 24,** hieronder verschillende keren genoemd: busnetwerk, noordelijke ringweg, autoluwe binnen stad, ontsluiting te water, fietsmogelijkheden.
8. **Uitgaan, horeca: 12**

9. **Evenementen: 9** (exclusief Noorderzon en winterwelvaart)
10. **'Er gaat niets boven Grunn': 7**
11. **FC Groningen, Euroborg, sport in het algemeen: 7**
12. **Ligging (geen hsl, charme van het noorden, niet zo druk): 4**

Voor het overige werd nog een aantal, niet anders dan met 'allerhande' te rubriceren, zaken genoemd als 'goed dat Rehwinkel weg is', universiteit en umcg (blijkbaar in de beleving van de stad vooral impliciet aanwezig), gemeentereiniging, veiligheid, voedselbankactie enzovoort.

Zoals gebruikelijk bij dit soort enquêtes komen de negatieve zaken wat meer geprononceerd naar voren.

Koploper is stedelijke huiskamer, oftewel de Grote Markt, door een geïnterviewde zelfs het leukste plein van Europa genoemd, met als bijzondere accenten de oostwand, het verdwijnen van het zicht op de Martinitoren vanuit de Oosterstraat en het Forum.

Het totale overzicht is als volgt:

1. **Markt: 31** waarvan oost wand 6 en Forum 13 maal genoemd.
2. **Inpassing nieuwe in oude bebouwing: 21** waarvan Nijestee op Damsterdiep 4x genoemd en het stadsbalcon, door een geënquêteerde een struikelpartij genoemd, 7x.
3. **Optoppingen, verstoring mix studenten/burgers: 18**
4. **Stalling van fietsen: 18**
5. **Parkeren te duur: 16**
6. **Te druk, lawaaiige evenementen, verpretting: 10**
7. **Verkeerscirculatie te ingewikkeld: 9**
8. **Leegstand, verschraling winkelapparaat: 7**
9. **Armoede, sociale segregatie, te weinig werkgelegenheid: 7**
10. **Openbaar vervoer: 7**
11. **Buitenwijken: 7** (Selwerd, Ruischerwaard, Beijum genoemd)
12. **Onderhoud openbare ruimte 6**

13. **Kwaliteit gemeente bestuur/gemeenteraad: 6**
14. **Aardbevingen 6**
15. **Ligging en verbinding met randstad: 5**
16. **Te veel koopzondagen 4**

Andere zaken scoorden minder. Daaronder de Gerrit Krolbrug, de ligging van Ikea ten opzichte van de

binnenstad, de afstelling van verkeerslichten, regelgeving voor ondernemende stadjes, de afwezigheid van een overdekt winkelcentrum (afgezien van Paddepoel), en de verkrotting van schepen in de Noorderhaven.

De Vrienden van de Stad Groningen herkennen in de naar voren gebrachte plus- en minpunten hun waardering en bezorgdheid over Groningen. Zonder nu direct enquêtes richtinggevend te laten zijn bij

het opstellen van de agenda voor de komende jaren kan in ieder geval worden vastgesteld dat de enquête-uitkomsten steun geven aan wat de Vrienden zien als hun zorg voor de kwaliteiten van Groningen.

Daarnaast, en dat is in deze aflevering van het bulletin ook al duidelijk, zullen ook andere zaken om de aandacht vragen, zoals de reconstructie van het stationsgebied.

foto's: Tom van der Meulen

Martinitoren vanuit Oosterstaat.

De Martinitoren voorzien van een rokje om het zicht vanuit de Oosterstraat alsnog draaglijk te maken. Had die Oostwand dan toch achteruit gemoeten?

Optopping:
De lucht in bij het Koude Gat.

Grote Markt, bord met beschrijving projecten.
Uw toekomst! Wist u dat?

Nijestee: Laat die komeet nu precies op het Damsterdiep zijn neergekomen!

Stadsbalkon:
Platentektoniek en monumentale ingang:
een lastige combinatie.

De Osloweg in Groningen

Straten hebben namen om het bezoekers mogelijk te maken de weg te vinden. Elke straatnaam komt maar 1 maal in een gemeente voor. Als het goed is worden bij gemeentelijke herindelingen straten waarvan de naam meer dan 1 maal voorkomt hernoemd.

Groningen is een bijzondere stad.

foto's: Tom van der Meulen

Die kent maar liefst twee Oslowegen namelijk op het bedrijventerrein Driebond en, aan de westzijde van het Nieuwe Winschoterdiep, ter zijde van de Bornholmstraat. Van een gemeentelijke herindeling, waarbij naderhand is verzuimd tenminste één Osloweg te hernoemen is geen sprake. Weliswaar ligt de oostelijke Osloweg op het voormalig territorium van Noorddijk, maar dit deel van de weg dateert van na de herindeling van 1969. Nu moet worden toegegeven dat de beide Oslowegen bij nauwkeurig raadplegen van de kaart met een dunne navelstreng, ter dikte van een eenrichtingsweg naast de N7 (Beneluxweg) (bijna) met elkaar zijn verbonden. Tenminste in westelijke richting rijdend. Maar hoe dan ook moet je nog wel over de Bornholmstraat om van de ene Osloweg op de andere te komen. Omgekeerd: om van de andere Osloweg op de ene te komen dus in

oostelijke richting (volgt u het nog?) is dat alleen mogelijk via de Bergenweg en de (kluifrotonde in de) Gothenburgweg. Zo kan er dus feitelijk van twee Oslowegen gesproken worden.

Nu kan het zijn dat de uitgever van de Falkplankaart (61e editie), waarop ik me baseer, met opzet hier een fout op de kaart heeft gezet, om zo sterk te staan bij het handhaven van het copyright. Zo kent de 55e druk een Carolieweg waar de Carry Pothuisstraat loopt, in het Hoornsepark. Maar verkenning in het veld leert dat er inderdaad sprake is van twee Oslowegen, enigszins van elkaar verwijderd, of tenminste, slechts summier, of strikt genomen eigenlijk niet, met elkaar verbonden. Terzijde: de 51e druk van de Falkplankaart geeft aan de Bornholmstraat wel het Groothandelscentrum, maar niet de Osloweg!

Raadpleging van de 31e druk van de Falkplankaart, waar de N7/A7 zuidoostwaarts over de Europaweg gaat (en van voor de aanleg van de oostelijke rondweg) levert een Osloweg op als verbinding (over het Nieuwe Winschoterdiep) tussen de Scandinaviëweg en de Euvelgunnerweg. Lewenborg was al wel gebouwd, maar Beijum, Ulgersmaborg en de uitbreiding van Oosterhogebrug stonden hierop vermeld als – leve de nuance – respectievelijk Toekomstige woonwijk, Toekomstig gebied en Toekomstige uitbreiding. De kaart zal dus uit het begin van de jaren zeventig dateren. Het Groothandelscentrum was ten westen van het Winschoterdiep de enige substantiële bebouwing aan de Osloweg, aan de oostzijde was dat Centraalstaal, op het latere bedrijventerrein Driebond. Dezelfde situatie doet zich voor op de topografische kaart van 1971 (verkend in 1968), afgedrukt op p. 354-355 in 'Stad van het Noorden', al is daarop van Lewenborg en Centraalstaal nog geen sprake. In 'Stad van het Noorden' wordt als jaar van opening van het Groothandelscentrum 1971 genoemd (pagina 453). En passant is met de aanleg van de Osloweg en de Finse haven geheel conform de tijdgeest nog een oude stinswier, de Gronenborg, gesneuveld, nadat die al eerder door het graven van het

Nieuwe Winschoterdiep van Euvelgunne was gescheiden. Stukken betreffende de aanleg van de Finse Haven in de Groninger archieven maken op geen enkele manier melding van het verdwijnen van dit archeologisch erfgoed. De bescheiden maritieme aspiraties krijgen enig reliëf in een passage in het NETO-rapport nr 302 (De functie van de haven van Groningen) waar in de ontwikkeling van een stuwa-

Groothandelscentrum in de jaren zestig aan de Bornholmstraat is gebouwd. Maar in deze gids geen vermelding van de architect van het omvangrijke complex van circa 50.000 m², in zijn voor de jaren zestig zeer kenmerkende bouwstijl. En dat het 'eigenlijk' aan de Osloweg lag. Maar wat is 'eigenlijk'? Een bezoek aan de Groninger archieven leverde op dat de aanvraag voor de bouw (door het ABP) van 9 januari 1968 'een Groothandelsgebouw annex restaurant [betrof....] gelegen aan de

De aanleg van de oostelijke rondweg, en later ook het Euvelgunnetracé waarmee deze weg nog meer een doorgaand karakter kreeg, bracht met zich dat lokaal en doorgaand verkeer van elkaar werden gescheiden, met als resultaat: drie parallelle wegen, de Osloweg aan de noordzijde van de Beneluxweg (N7), de Bergenweg aan de zuidzijde ervan en bovendien nog een twee rotondes van het type hondebots (ook wel botonde of klui-frotonde genoemd). Dat is de (samenhang in de) Osloweg uiteindelijk fataal geworden.

Literatuur:

Johan van der Beek (redactie), Architectuurgids Groningen 1900-1990. Wolters-Noordhoff/Egbert Forsten Groningen 1990

Maarten Duyvendak en Bart de Vries (red), Stad van het noorden. Groningen in de twintigste eeuw. Van Gorcum, Assen 2003.

H. Halbertsma, Terpen tussen Vlie en Eems. Deel 1: Atlas. Wolters, Groningen 1963

Meindert Schroot, Historische atlas van de stad Groningen. Sun, Amsterdam 2009

Falk Stadsplattegronden Groningen, diverse edities

Groninger archieven: documenten betreffende de Groothandelscentrum, Finse haven en havenontwikkeling (Neto-rapport 302, 1959).

Het Groothandelscentrum lag zowel aan de Bornholmstraat als aan de Osloweg . . .

doorsbedrijf wordt bepleit: 'De arbeidsprestatie van de Groninger havenarbeiders is hoog en de schepen worden dan ook in een snel tempo gelost. De moeilijkheden liggen in het feit, dat de bootwerkers losse arbeiders zijn, die gezamenlijk het lossen van een schip aannemen. Dit heeft tot gevolg, dat op de aanwezigheid van bootwerkers niet steeds kan worden gerekend, want wanneer zij met ander werk meer kunnen verdienen, verschijnen zij niet aan de haven' (NETO, pag 40).

De architectuurgids Groningen 1900-1990 meldt dat het

Bornholmstraat en de Osloweg. [...] Het werk zal worden uitgevoerd onder leiding van de bouwmeester Architectenbureau Ch. Van Heelsbergen [...] te Arnhem'. Zo, nu zijn we op de hoogte. Het Groothandelscentrum lag zowel aan de Bornholmstraat als aan de Osloweg. Vermeldenswaard is dat de aanvraag nog enige discussie tot gevolg had inzake de openbaarheid van het terrein: wegonderhoud wel of niet door gemeente en vooral: de mogelijkheid tot het bouwen van mogelijk liefst 39 dienstwoningen. Dan kon natuurlijk niet!

Recensie: Hervonden Stad 2014

Jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie in de gemeente Groningen

Redactie: R.H. Alma, W.P. Dijkstra
J.E. van Gangelen, C.J. van
Haften, K. Helfrich, J.P. de Roever,
F.A. Veenman.
ISSN: 1386 0208

De gemeente Groningen is gezegend met een kundige en enthousiaste afdeling voor archeologie en monumenten. Nu al voor de 19e keer publiceert deze afdeling een jaaroverzicht met de belangrijkste gebeurtenissen op het gebied van ondergronds en bovengronds erfgoed binnen de gemeentegrenzen. Het is een publicatie waar ik elk jaar naar uitzie. En ook in het nummer voor 2014 valt er weer veel te beleven voor de erfgoedliefhebber.

Archeologie

Archeologen graven eigenlijk liever niet op, want met het opgraven wordt tegelijkertijd het grondarchief vernietigd. Wat dat betreft was 2014 een topjaar; de spade ging maar weinig de grond in. Een trend lijkt te

zijn om inpandige opgravingen uit te voeren, zoals bij de Vismarkt 5 en 26. Het leuke van stadsarcheologie is dat geschreven bronnen gekoppeld kunnen worden aan de archeologische. Voor het pand aan de Vismarkt 26 was uit de archieven bekend dat er gedurende twee eeuwen slagerijen gevestigd zijn geweest: de archeologen vonden slechts één bot met slachtopsporen dat ook nog uit een andere periode dateerde. Dit geeft maar aan dat archeologische interpretatie lastig kan zijn.

Gelukkig kunnen de archeologen ook figuurlijk de diepte in. Zo is er een artikel over strikfibulae. Hierin wordt een klein tipje van de sluier opgelicht van het Groningen van voor het verkrijgen van stadsrechten (1040 AD). Boeiend is ook het artikel over een hengselpot. Dat is een pot waarin bijvoorbeeld soep vervoerd kan worden. Het is voor de auteurs aanleiding om de betekenis van de het type pot en de bewoningsgeschiedenis van Poelestraat 36 uit te zoeken en het gevonden voorwerp zelfs toe te schrijven aan mogelijke eigenaren. Opmerkelijk feit daarbij is dat één van de bewoners C.P.E. Bach heeft weten te strikken voor het geven van een concert in zijn huis.

Bouwhistorie en restauraties

Het verslag bouwhistorie levert vaak leuke inkijkjes op in panden waar een stadsbewoner vaak langs loopt. Zo blijkt het pand Oude Boteringstraat 51 met zijn 19e-eeuwse voorgevel, waarin ook nog eens een niet erg passende jaren '30 etalage is gezet, in de kern een 15e-eeuws pand met nog groten-deels de originele kapconstructie. Soms hebben gebouwen geluk, zoals blijkt uit het relaas over de restanten van de oude gasfabriek op

het Ciboga-terrein. Twee aanpalende gebouwen zijn ten behoeve van grondsanering opgetild en tijdelijk verplaatst: het oudste pand bleek niet van de hand van architect Mulock Houwer, en het jongste gedeelte bleek een naoorlogs in retrostijl opgetrokken pand. Zouden de panden nu weer worden verplaatst?

Een groot deel van het nummer is gewijd aan het Prinsenhof. Het grootste gebouwencomplex van de oude binnenstad ligt wat verscholen in de verste uithoek van het Martinikerkhof. Het complex is recentelijk verbouwd tot hotel. Het artikel leert ons dat de kern uit ca. 1400 AD dateert en dienst deed als klooster en sindsdien eindeloos is verbouwd en uitgebreid, eerst als bisschoppelijk paleis, en snel daarna als paleis voor de stadhouders (eind 16e eeuw). In bezitname van het complex door de Patriotten en de Fransen leidde uiteindelijk tot de verwoesting van het interieur. Het kreeg een nieuwe functie als hospitaal. In de 20e eeuw kreeg het steeds kortstondig tijdelijke functies, zoals een noodgebouw voor de academie na de brand in 1906. Voor iedereen die geïnteresseerd is in de bestuurlijke inbedding van de stad in het groter geheel is dit een aantrekkelijk artikel.

Aansluitend is er een tekst over de mooiste zonnewijzer van Nederland: die in de Prinsentuin. Het is goed om te lezen dat de gemeente openstaat voor kundige aanwijzingen van particulieren en wellicht heeft dit de restauratie versneld. De tekst geeft o.a. uitleg over de betekenis van alle lijnen op de wijzer, naast de bouwgeschiedenis.

Het jaarboek biedt ook ruimte aan onderwerpen die niet direct aan een opgraving of bouwhistorisch onderzoek kunnen worden gerelateerd. Zo biedt een artikel over Middeleeuwse 'waterpoorten' niet alleen inzicht in het onderwerp maar ook in de mogelijke loop van de Middeleeuwse stadsmuur. Al met al is het een aantrekkelijk geheel geworden en je zou bijna wensen dat het jaar alweer voorbij zou zijn om nummer 20 te kunnen lezen.

Hervonden Stad is te koop bij de Stichting Monument en Materiaal, bij RO/EZ en bij de boekhandel.

Bouwen aan de achterkant van Haddingestraat 17

Bewoners van het Luthers Weeshuis, het Luthers Gasthuis en het Juffer Margaretha Gasthuis, Haddingestraat 19 en 21, werden in juli 2014 geconfronteerd met een omgevingsvergunning voor de bouw van een bijna 13 m hoge studentenflat achter het monumentale buurpand Haddingestraat 17. Gezamenlijk hebben ze bezwaar gemaakt tegen de bouwvergunning voor dit studentenhuus dat ongeveer 6 m boven de daken van de eenlaags huisjes van het Juffer Margaretha Gasthuis zou uitsteken. Dit studentenhuus zou grenzen aan het hofje naast de Lutherse kerk. Rond dit hofje staan vier Rijksmonumenten: de Lutherse kerk, het Lutherzaaltje, het reeds genoemde Lutherse Gasthuis en het Lutherse

weeshuis. Ook staan er de vijf eenlaags huisjes van het Juffer Margaretha gasthuis die 'monument light' zullen worden. Tussen de kleine huisjes en de achterkant van het geplande studentengebouw bevindt zich een brandgang van 1,33 m breed. De bewoners van de kleine huisjes zullen als het plan doorgaat vanuit hun achterraam uitkijken op een hoge muur, bekleed met wit gepoedercoate aluminium platen, die ze bijna aan kunnen raken. Hun uitzicht verdwijnt en in huis wordt het donker. Niet alleen de woonkwaliteit, maar ook de cultuurhistorische waarde en de belevingskwaliteit van het Lutherse complex worden hierdoor aangetast. Geen wonder dat de bewoners van de gasthuizen en andere burens van

Haddingestraat 17 bezwaar maken. De projectontwikkelaar en de gemeente kijken alleen naar het maximale volume dat volgens het bestemmingsplan mogelijk is. De gemeente gaat niet over het verlies van privacy door nieuwbouw, geluidsoverlast door studenten die 's nachts met hun fiets door de smalle brandgang trekken langs de slaapkamer van de bewoners. Voor deze problemen moeten de bewoners bij de civiele rechter zijn, aldus de gemeente.

Waarom maakte de gemeente in dit geval geen gebruik van artikel 8 van het zelfde bestemmingsplan? Hierin staat dat het College van B en W nadere eisen kan stellen "aan de vormgeving en situering van de bebouwing met het oog op de bescherming en/of het behoud van de stedenbouwkundige en architectonische karakteristieken, het beschermd stadsgezicht, het woon- en leefklimaat, de sociale veiligheid en de beoogde stedenbouwkundige kwaliteit, alsmede de kwaliteit van de openbare ruimte."

(Bestemmingsplan Binnenstad, 1995/1997, p. 23).

De uitslag van de bezwarencommissie is nog niet bekend.

Het Luthers Gasthuis en het Luthers Weeshuis.
Foto: Tineke Vooijs

Het Juffer Margaretha gasthuis;
Foto: Tineke Vooijs

Activiteiten

Dinsdag 21 april

houdt **Gert Kortekaas**
een lezing voor
de Vrienden van de Stad
over het ontstaan van
de binnenstad van Groningen.

Plaats:
het HeerenHuis, Spilsluizen 9
Aanvang: 20.00 uur
(De zaal is open vanaf 19.30 uur.)
Toegang: vrij

Over de morfologie van de plattegrond van de Groninger binnenstad is in de afgelopen decennia al het nodige geschreven; over dit onderwerp hoop ik binnen enige tijd ook een bijdrage te leveren, als deel van een promotieonderzoek.

Op grond van een analyse van de kadastrale minuutkaart, gecombineerd met archeologische en bouwhistorische gegevens schets ik een beeld van het middeleeuwse stadsontwerp. Een aanzet daartoe is te lezen in het boek *Het Hinckaertshuis; zeven eeuwen bouwhistorie en bewoners*.

In het betoog van deze avond zal ook aandacht worden besteed aan de eerste resultaten van de analyse van de opgravingsresultaten. Grote Markt-oostzijde/Groninger Forum uit 2012. De uitwerking van de gegevens en de rapportage zijn aan het begin van 2015 gestart.

Bij het maken van een reconstructie van in dit geval, het verkavelingsplan van Groningen schuilt altijd het gevaar van het overvragen van gegevens: zie ik niet wat ik wil zien? Wat is de reikwijdte van conclusies en kan de archeologie die onderbouwen? De archeologie mag zich dan wel bedienen van exacte methoden, een exact vak is het daarmee niet: het experiment - de opgraving - is eenmalig en kan niet worden herhaald.

Daarmee is mijn verhaal ook mijn verhaal en staat het open voor discussie.

Rondleiding voor donateurs

Geachte donateurs,

Het bestuur van de Stichting van Stad Groningen nodigt u uit voor een rondleiding in het Prinsenhof, de Prinsentuin en langs het Martinikerkhof. Onze rondleider is **Taco Tel, bouwhistoricus** in dienst van de gemeente Groningen. Tijdens deze rondleiding zal uitleg worden gegeven over de historie van de bebouwing rond het Martinikerkhof met een bezoek aan het Prinsenhof en tuin. Verder aandacht voor o.a. de Martinikerk, het refugium van het Cisterciënzerklooster Termunten (nu het Toevluchtsoord) en het Feithuis.

De rondleiding vindt plaats op **zaterdag 27 juni, vanaf 10,30 uur**. Er kunnen maximaal 20 personen mee. We beginnen de rondleiding bij de ingang van de Prinsenhof aan het Martinikerkhof. U kunt u opgeven bij Tineke Vooijs, e-mail: t_vooijs@hotmail.com; telefoon: 050-3181645.

Groningen 40-45

Martin Hillenga e.a.

Wbooks €24,95

In samenwerking met RHC Groninger Archieven en het Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen het nieuwe boek Groningen 40-45. Het eerste exemplaar van deze visuele geschiedenis van de vijf oorlogsjaren wordt op 4 maart aangeboden aan Max van den Berg, de Commissaris van de Koning. Zeventig jaar na de bevrijding komen nog steeds onbekende foto's van de oorlogsjaren boven water. Maar liefst driekwart van de afbeeldingen in Groningen 40-45 werd niet eerder gepubliceerd.

Bettie Jongejan (Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen), Michael Hermse en Harry Romijn (RHC Groninger Archieven) stelden de fotoselectie samen. Martin Hillenga schreef de teksten. De makers hebben naar aanleiding van Groningen 40-45 een gelijknamige tentoonstelling samengesteld, die vanaf 4 maart in het Regionaal Historisch Centrum te bezichtigen is.

De gebouwde erfenis van twee Fries-Groningse architecten.

Cornelis Hermanus Eldering en Hindrik Eldering

Bertus Fennema – Uitgever Noordboek ?17,50

Architect Cornelis Hermanus Eldering (Suameer 1854-Hoogkerk 1932) en zijn kleinzoon en beroepsgenoot Hindrik Eldering (Hoogkerk 1915-Leeuwarden 1993) hebben vooral in Friesland en Groningen een indrukwekkend en veelzijdig oeuvre nagelaten. Buiten deze twee noordelijkste provincies van ons

land was Cornelis rond de wisseling van de negentiende en de twintigste eeuw ook een tiental jaren actief in Amsterdam. En ontwierp Hindrik onder meer gebouwen in de drooggelegde Wieringermeer en de Noordoostpolder.

Auteur Bertus Fennema uit Brilt schreef dit boek. Daarvoor werd hem veel informatie aangereikt door Siep Eldering (oomzegger van architect Hindrik Eldering), die ook verantwoordelijk is voor het beeldmateriaal in het boek. Het resultaat is een fraai overzicht van honderd jaar noordelijke architectuurgeschiedenis.

Het Brugborgboek – een geschiedenis van de Groningse wijken Oosterhoogebrug en Ulgersmaborg

Willem Pauwelussen Uitgeverij Leander, €16,95

De titel van het boek is niet zomaar gekozen. Twee heel verschillende wijken zijn de afgelopen veertig jaar met elkaar verbonden geraakt. Niet alleen gaan kinderen naar dezelfde basisschool, maar ook delen de bewoners een wijkraad, wijkkrant, wijkcentrum, winkelcentrum en een kinderboerderij. Maar de geschiedenis van het gebied waarin beide wijken liggen, gaat ver terug. Dit boek vertelt het verhaal van het oude Oosterhoogebrug en het veel nieuwere Ulgersmaborg: samen vormen ze een dorp in Stad

Verhalen van Ververs – Geschiedenis van Groninger Verf- en Schildersbedrijven

Tim H. Hulzebos Profiel €17,50

Soms kom je ze nog tegen: die specifieke Groninger Verfkleuren

als Ossenbloedrood, Koegeltje-blaauw, Klompengeel, gebrande Omer, Koolteer en Bremergroen.

In verschillende interviews met mensen uit de verf- en schildersbranche worden de ontwikkelingen in het vak goed zichtbaar. Ook worden enkele bijzondere anekdotes beschreven die een beeld schetsen van de dagelijkse praktijk. En uiteraard komen er vragen aan bod als: 'Welke typerende verfstoffen zijn waar te zien?', 'Wie waren van oudsher de producenten van verf in de regio?' en 'Wat was de maatschappelijke positie en relevantie van de Groninger schilders?'

Op stee – Drentse en Groninger plaatsnamen verzameld

Eiline Brontsema en Siemon Reker Stichting het Drentse Boek € 9,95

In dit boekje worden plaatsnamen in Drenthe en Groningen behandeld die in het onderzoeksproject Vraag & Antwoord naar voren kwamen.

Via een digitale enquête is door 830 sprekers van het Drents en 1068 sprekers van het Gronings geantwoord op allerlei taalvragen, waaronder die naar de eigen woonplaats en enkele omliggende plaatsen in de streektaal. En zeggen de deelnemers in of op? Hoe worden de bewoners genoemd? Dat leverde een enorme verzameling aan gegevens op, genoeg materiaal om zelfs een hele serie boeken over te schrijven.

Het is een dubbelboek: aan de ene kant de Drentse plaatsnamen, aan de andere kant de Groninger plaatsnamen.

Bestuurssamenstelling

Dr. T. van der Meulen
(voorzitter)
C. J. A. Wessels,
(secretaris)
Mr. drs. J. van der Laan
(penningmeester)
Drs. P. J. E. Bootsma
M. L. Hintzbergen
Drs. E. M. Meisner
Ir. T. H. J. Sleyfer
Mr. C. Slothouber
Drs. M. J. A. Vooijs
Drs. D.-A. Walsma

Hoe wordt u donateur?

U kunt u als donateur van de Vrienden van de Stad Groningen opgeven bij onderstaand correspondentieadres

**Postbus 296
9700 AG Groningen**

of via de website:
www.vriendenstadgroningen.nl
e-mail:
info@vriendenstadgroningen.nl

Bank: NL06 INGB 0000 4473 73
Minimum donatie
€15,00 per jaar

De Stichting Vrienden van de Stad Groningen,

De stichting is opgericht in 1984 en komt op voor de ruimtelijke kwaliteit van de stad Groningen.

De doelstellingen zijn kort samengevat:

- Wij zetten ons in voor een goede ruimtelijke kwaliteit. Dat betekent dat zowel gebruikswaarde, belevingswaarde als de toekomstwaarde gewaarborgd worden.
- Rekening houdend met hedendaagse en zo mogelijk toekomstige ontwikkelingen zetten we in op het respectvol benaderen van de historisch gegroeide architectonische en stedenbouwkundige inrichting van de ruimte.
- Onze aandacht gaat vooral uit naar de binnenstad (gebied binnen de voormalige stadswallen). Het handhaven en verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit is daar een extra lastige opgave, terwijl dit gebied wel bepalend is voor de identiteit van de stad als geheel.

Hoe willen we dat bereiken?

- Door bij te dragen aan de meningsvorming over architectuur en openbare ruimte d.m.v. het organiseren van lezingen, debatten en excursies
- Door het volgen van en reageren op ontwikkelingen.

G r o e n i n g a

